

СССР. – У 24 тт. – Т. 14. – М.: Издательство политической литературы, 1968. – 872 с. 15. Нота Полномочного Представителя СССР во Франции Министру иностранных Дел Франции Бриану. 7 апреля 1931 г. // Документы внешней политики СССР. – У 24 тт. – Т. 14. – М.: Издательство политической литературы, 1968. – 872 с.

Павел Сацкий

УКРАИНСКИЙ ВОПРОС ВО ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОМ КУРСЕ СССР ВНАЧАЛЕ 1930-Х ГГ.

Проблеме слома системы международного порядка в период мирового экономического кризиса 1929–1933 гг. посвящено достаточно внимания в научной литературе. Автором статьи в контексте мирового экономического кризиса и его политических и социально-экономических последствий рассматривается украинский вопрос и его актуализация в системе международных отношений, которая происходила на фоне активизации советской внешнеэкономической политики. УССР обеспечивала большую часть советского хлебного экспорта, что обусловило в ситуации мирового экономического кризиса рост политического значения этой республики СССР. Хлебный экспорт СССР за заниженными ценами, так называемый «красный демпинг», давал возможность активно влиять на политику отдельных государств и на международную политику в целом. Низкую цену на советский хлеб обеспечивала возможность для советского руководства изымать его у крестьян, что стало одной из предпосылок Голодомора в Украине 1932–1933 гг.

Ключевые слова: хлебный экспорт, договора «О ненападении», «красный демпинг», Малая Антанта, Голодомор.

Pavlo Satsky

UKRAINIAN QUESTION IN FOREIGN POLICY OF THE USSR EARLY 1930S.

The problem of breaking a system of international order during the global economic crisis in 1929–1933 is devoted a lot of attention in the scientific literature. In this context the author of this article examines the Ukrainian question and its actualization, which takes place against the background of intensification of USSR foreign policy. Ukraine provided most of the Soviet Union's grain exports and then in a situation of global economic crisis, political importance of this Soviet republic is growing. Soviet Union's grain exports at low prices, so-called «red dumping» enabled the USSR actively influence the policy of individual states and international politics in general. The low export price of the Soviet bread provided a possibility of removal it from peasants, which resulted Holodomor in Ukraine.

Key words: grain's exports, non-aggression treaties, red dumping, Little Entente, Holodomor.

УДК [37.035.6:372.4](438:477.83–25)»1918/1939»

Оксана Руда

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В СФЕРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ МІЖВОЄННОГО ЛЬВОВА)

Висвітлено політику Другої Речі Посполитої в сфері початкової освіти. Охарактеризовано основні тенденції розвитку народного шкільництва Львова міжвоєнного періоду. Відзначено, що за умов політики колонізації, українське, німецьке та єврейське населення Львова створювало та розвивало приватні національні початкові навчальні заклади.

Ключові слова: освітня політика, національні меншини, народне шкільництво, Друга Річ Посполита, політика колонізації.

Сучасні вчені чимало уваги приділяють дослідженню історії Галичини міжвоєнних років. Саме у цей період край, у супереч волі місцевого населення, внаслідок поразки ЗУНР в українсько-польській війні 1918–1919 рр., потрапив під юрисдикцію Другої Речі Посполитої. Поряд з суспільно-політичними змінами, значні зрушення тут відбулися також у царині освіти. Одразу після включення краю до складу Польської держави активно розгорнулася політика колонізації, спрямована передовсім на культурно-освітню сферу. Результати цієї політики можна простежити у контексті розвитку народного шкільництва Львова, що належав до найбільших адміністративних і культурно-освітніх осередків Польщі.

Джерельною базою статті послужили нормативно-правові документи, які регулювали діяльність освітніх закладів Другої Речі Посполитої, а також матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, зокрема, фонду 179 «Кураторія Львівського шкільного округу».

Певні аспекти досліджуваної проблеми вже аналізували українські й іноземні вчені. Зокрема, освітню політику Другої Речі Посполитої щодо національних меншин висвітлювали польські науковці М. Сирник [22] та У. Врублевська [24]. Історію міжвоєнного Львова, зокрема, культурно-освітнє життя міста, представив польський учений А. Бонусяк [19]. Окремі аспекти польської національної політики в галузі освіти і реформування освітньої системи висвітлювали Л. Алексієвець [11] та П. Чорний [18]. Соціально-економічне становище та культурно-освітнє життя німецької меншини Галичини міжвоєнного періоду дослідив П. Сіреджук [17]. Проблемам розвитку єврейської освіти 1919–1939 рр. присвячена праця В. Меламеда [15].

Метою публікації є характеристика особливостей розвитку національної політики Другої Речі Посполитої в сфері початкової освіти та висвітлення формування народного шкільництва Львова окресленого періоду.

Реалізація мети дослідження передбачає вирішення таких завдань: формування освітньої політики Польської держави та її реалізація на теренах Галичини; вплив полонізаційних процесів на розвиток початкової освіти населення Львова; з'ясування місця українських, німецьких та єврейських початкових шкіл в освітній системі польської держави.

Одним з найбільших адміністративних, економічних, культурно-освітніх і наукових осередків Другої Речі Посполитої був Львів. За кількістю населення Львів також належав до найбільших міст Польщі: 219 тис. у 1921 р. і 318 тис. у 1939 р. За матеріалами перепису населення 1921 р. (зауважмо, що вказаний перепис не міг точно назвати кількість українців, бо значна їх частина його бойкотувала), тут проживало 62,2 % поляків, 27,6 % євреїв, 9,1 % українців, 0,74 % німців, а також загалом близько 0,36 % чехів, французів, румунів, угорців, англійців, австрійців та ін. У травні 1930 р. до Львова були приєднані Голоско Мале, Замарстинів, Знесіння, Клепарів, Кульпарків, Сигнівка та частини деяких інших приміських громад, внаслідок чого населення міста збільшилося на 44,1 %. За матеріалами перепису 1931 р. (польська влада змінила критерій національності на критерій рідної мови), 63,5 % населення визнали рідною мовою польську; 24,1 % – їдиш або їврит; 11,3 % – українську або русинську; 0,8 % – німецьку, а загалом 0,3 % – російську, чеську та ін. Попри те що поляки кількісно переважали у Львові, загалом у Галичині вони становили меншість, не більше 15 % населення [14, с. 172–173, 184–186].

Польський уряд переймався чисельним переважанням непольського населення в краї не даремно, адже від цього залежали внутрішня безпека та стабільність східних теренів. Враховуючи це, держава спрямувала чималі зусилля на полонізацію галичан, намагаючись через систему освіти реалізувати політику національної асиміляції (проголошену ендеками) чи державної асиміляції (підтримувану режимом «санації»), навіть у супереч знятим на себе міжнародним зобов'язанням щодо ставлення до національних меншин.

Вільний розвиток освіти, культури та релігійного життя етнічних груп у тогочасній Польській державі гарантували не лише документи, що стосувалися внутрішнього життя, а й міжнародні угоди. Відповідно до так званого Малого Версальського договору від 28 червня 1919 р., ратифікованого сеймом 31 липня 1919 р., польський уряд в односторонньому порядку зобов'язався забезпечити національним меншинам усю повноту політичних і громадянських прав. Зокрема, згідно зі ст. 8 і 9, польська сторона зобов'язувалася надати представникам національних меншин рівні права на заснування та утримання власним коштом шкіл та інших виховних закладів, а також забезпечити отримання початкової освіти рідною мовою з обов'язковим вивченням польської мови [4, с. 1938–1939]. Відповідні представництва Ліги Націй мали право контролювати виконання Польщею взятих на себе зобов'язань (ст. 12), однак уже в вересні 1934 р. Польська держава в односторонньому порядку призупинила чинність цієї статті договору.

Забезпечувати права національних меншин на своїх теренах зобов'язалися також 18 березня 1921 р. сторони – підписанти Ризького мирного договору. Відповідно до ст. 7 цього договору, українці, подібно до росіян і білорусів, отримали право, у межах внутрішнього законодавства, розвивати рідну мову та культуру, засновувати національні школи, безперешкодно провадити богослужіння та організовувати церковне життя [1, с. 626–627]. 5 листопада 1937 р. Польща та Німеччина підписали декларацію про охорону польської та німецької меншин [22, с. 17].

Ставлення Польської держави до національних меншин регулювалося також внутрішніми законами та розпорядженнями. Конституція 17 березня 1921 р., спираючись на норми міжнародного права, підтверджувала правовий статус національних меншин. Так, ст. 109 гарантувала право збереження власної національності, розвиток мови та національних особливостей, а ст. 110 повторювала ст. 8 Версальського договору стосовно заснування й утримання різноманітних організацій та освітніх закладів. Інші права національних меншин регламентували ст. 111, 113, 115 Конституції [7, с. 653]. Однак скористатися задекларованими правами і свободами населення могло лише за умови, що вони не суперечитимуть політичному порядку та не перешкоджатимуть виконанню ними громадських обов'язків [24, с. 110]. Окреслені

права були підтверджені і в Конституції, ухваленій 23 квітня 1935 р., однак базовим принципом цього закону залишався принцип лояльності громадян до держави [5]. Водночас польський уряд відкрито ігнорував зобов'язання стосовно національних меншин зафіксовані у міжнародних договорах, статтях конституції, постановах і законах.

Правове становище непольського населення визначали також закони про мову. Згідно з Законом від 31 липня 1924 р. про державну мову і мову службового користування в урядових і самоврядних адміністративних органах [8] та Законом від 31 липня 1924 р. про мову судів, прокурорських і нотаріальних установ [9], державною мовою на території Другої Речі Посполитої проголошувалася польська, яка була обов'язковою для використання державно-адміністративними та органами самоуправління, установами зв'язку та на залізничному транспорті. Національні меншини могли використовувати рідну мову в письмових та усних відносинах з державно-адміністративними органами першої і другої інстанцій. Органам місцевого самоврядування дозволялося вести документацію двома мовами [13, с. 544]. Саме ці закони та постанови послужили правовою підставою полонізації національних меншин. Однак національна політика Польської держави була неоднорідною і різнилася залежно від регіону. Зокрема, найжорсткішу полонізаційну політику поляки провадили стосовно тих етнічних груп (зокрема, українців, білорусів, литовців), які, на їх думку, могли зашкодити внутрішній безпеці та цілісності Польщі.

Освітня політика держави, спрямована на полонізацію шкіл непольського населення краю, провадилася поетапно. Перший етап розпочався запровадженням, відповідно до розпорядження міністра віросповідань та освіти від 8 лютого 1921 р., в усіх землях, які входили до складу Польщі, уніфікованої шкільної структури: крайова шкільна рада припинила свою діяльність, натомість було створено Львівський шкільний округ, до якого увійшли Львівське, Станіславівське, Тернопільське, а до вересня 1921 р. – ще й Краківське воєводства [3]. Централізацію шкільництва було здійснено так, що громадський чинник усувався від впливу на освітню адміністрацію, а запровадження польської мови як викладової, за одночасного обмеження вивчення української мови та заміна українських учителів польськими сприяли полонізації [16, с. 487].

Початком другого етапу стала дата прийняття сеймом так званого Закону від 31 липня 1924 р. [10], який суттєво змінив систему освіти. Закон, що спрямовувався, насамперед, проти українців, які, як вважалося, могли становити загрозу безпеці та цілісності Польщі, передбачав перетворення шкіл на двомовні шляхом об'єднання, зокрема у Галичині, в одній місцевості українських і польських навчальних закладів в утравістичні, і надання їм державної підтримки, натомість утримання національних шкіл покладалося на громади [16, с. 487–488; 22, с. 55]. Зауважмо, що, відповідно до закону, навчати мовою національної меншини в школі дозволялося лише за умови, що громада меншини становила не менше як 25 % населення. Оскільки частка непольського населення у Львові була меншою, місто було вилучене з процедури утравізації, натомість активно розбудовувалася мережа польськомовного шкільництва.

Третій етап полонізації збігся із запровадженням у 30-х роках нової системи освіти. Політика «санацийного» уряду в справі шкільництва та намагання реалізувати через систему освіти державну асиміляцію проявилися в освітній реформі 1932 р., ініційованій міністром віросповідань та освіти Я. Єнджеєвичем [11, с. 209]. Відповідно до закону від 11 березня 1932 р., була уніфікована структурно-організаційна система шкільництва – від садочків до вищих навчальних закладів [6]. Уся їх діяльність була підпорядкована одній меті – втіленню ідеології державницького виховання. Реформа 1932 р. також передбачала заміну вчителів непольських національностей польськими, на яких покладали завдання прищеплювати учням польський національний дух.

У 20-х роках ХХ ст. у Львові діяло 84 початкових навчальних заклади, це були переважно школи вищого рівня. Так, у 1929/30 н. р. із 43 публічних шкіл (17 чоловічих, 21 жіноча, 5 коєдукаційних – приватних) 38 були семикласними. У цих школах діяло 440 відділів і працювало 530 педагогів (без урахування учителів гебрійської мови) [19, с. 237]. Зі збільшенням у Львові кількості дітей шкільного віку з 16827 у 1927/28 н. р. до 19992 у 1929/30 н. р. у класах нерідко навчалася близько 60 учнів, що погіршувало умови праці вчителів та ускладнювало навчальний процес. Ситуації не поліпшила і діяльність 22 приватних навчальних закладів.

Розвиток шкільництва національних меншин міста загальмувався, про що свідчать статистичні відомості: з 84 початкових навчальних закладів 6 були польськомовними, 7 – україномовними, у 35 поряд із польською мовою деякі предмети викладалися українською, а в 36 поряд із польською викладалися мови інших національних меншин [21, с. 10]. Однак ці 36 шкіл *de facto* були польськими, оскільки в них інші мови, зокрема, німецьку, французьку, вивчали лише як окремий предмет. У більшості із 35 шкіл з польською та українською мовами навчання українська мова також була окремим предметом. За даними, наведеними польським дослідником М. Фальським, у 1930–1931 рр. у Львові було лише шість двомовних польсько-українських шкіл, а в 28 українська мова вивчалася як навчальний предмет [23, с. 403–404]. Український державний початковий

навчальний заклад у Львові був лише один – школа ім. М. Шашкевича, багаторічним директором якої був ад'ютант С. Петлюри В. Бень. Ініціаторами створення українських приватних шкіл і закладів позашкільного виховання молоді переважно виступали члени українських товариств «Рідна школа», «Просвіта», «Учительська громада», «Взаємна поміч українського учительства», «Товариства українських наукових викладів ім. Петра Могили» та ін. Однак навіть у цих нечисленних приватних школах польська влада всіляко намагалася обмежити навчання учнів за українськими підручниками. Так, з 30-х рр. XX ст. ситуація з виданням підручників для українських шкіл значно ускладнилася. Створена 16 лютого 1934 р. при Кураторії Львівського шкільного округу Комісія з рецензування книжок для українських шкіл від початку своєї діяльності була проти написання цих підручників українською літературною мовою [2]. Траплялося, що комісія не допускала до друку книжки з творами визначних українських поетів і прозаїків XIX – початку XX ст., зокрема, Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського та ін. Водночас у книжках, рекомендованих комісією до друку, нерідко принижувалася гідність українців, спотворювалося історичне минуле. Водночас місцева влада пильно стежила за дотриманням програми навчання польської мови, польської історії та географії в українських навчальних закладах.

Не набагато сприятливішими були умови для розвитку німецької початкової освіти. У перші роки після входження Галичини до складу Другої Речі Посполитої кожна середня і велика колонія німців ще мала свої національні школи. У 1926/27 н. р. у Львівському воєводстві учні німецького походження мали 3 державні школи, 27 народних і 36 приватних [17, с. 248, 250]. Зокрема, у Львові діяла підпорядкована релігійній парафії семикласна школа протестантської громади. У державних школах навчання велося польською мовою, а освітні заклади підпорядковувалися Міністерству віросповідань та освіти. Зауважмо, що наприкінці кожного навчального року дирекція національних шкіл звітувала про свою роботу перед батьками. Найбільші школи, як, наприклад, школа німецької громади Львова, випускали звіти друкарським способом. У приватних німецьких школах навчалася лише половина учнів німецького походження, решта ж відвідували польські, українські чи утравістичні навчальні заклади [20, с. 150–151].

Початкові освітні заклади були типовими зразками ортодоксально-конфесійної школи Німеччини, перебували на повному утриманні німецьких громад і підпорядковувалися лютеранському духовенству. Завдяки фінансовій підтримці з боку Німеччини вони були набагато краще оснащені, аніж українські, а подекуди – й польські. Учителі німецьких шкіл мали свої громадські організації, зокрема, «Спілку німецьких учителів і вчительок Малопольщі», «Загальнодержавну спілку німецьких вчителів і вчительок Польщі», які опікувалися підвищенням професійного і наукового рівня педагогів, охороною інтересів національної школи та вчительства. Попри те що початкова освіта німецької меншини на той час перебувала на вищому рівні, ніж освіта українців, а подекуди – й поляків, школярам вона давала лише мінімальні знання, з якими молодь могла вступати лише до ремісничих шкіл, – гімназії для них були недоступні [17, с. 250–255].

Розвиток єврейського шкільництва ускладнювався як політикою полонізації, так і неоднорідністю єврейського середовища. Державні школи для єврейської молоді з польською мовою викладання від польських різнилися лише двогодинним курсом іудаїзму, та відсутністю занять у суботи та в єврейські свята. Єврейське приватне шкільництво, через відмінності у суспільно-політичних орієнтаціях в єврейському середовищі, було представлене різними типами шкіл з різною мовою навчання (їдиш, гебрійська, польська та ін.) [18, с. 170].

Єврейська громада Львова була неоднорідною як за релігійною, так і за соціально-політичними ознаками. Вважалося, що інтереси львівських євреїв, незалежно від політичних поглядів, приналежності до ортодоксального іудаїзму, хасидизму чи реформованої синагоги, представляла Єврейська релігійна громада, яка активно опікувалася приватним шкільництвом. Зокрема, утримувала власну загальноосвітню школу ім. Абрагама Кона (діяла до 1941 р.). Спочатку ця школа була чотирирічною, згодом стала семирічною, вона давала світську і релігійну освіту, базовану на вивченні давньоєврейської мови і культури, тут за спеціальною програмою навчалися також глухонімі діти. На розбудові приватного єврейського шкільництва зосереджувалися численні товариства, зокрема, Львівське відділення Союзу єврейських шкіл, Єврейське товариство народної та середньої школи та ін. [15].

Інші нечисленні етнічні групи Львова в окреслений період приватних шкіл з рідною мовою навчання не мали, їхня молодь здобувала освіту в польських, німецьких, українських державних чи приватних школах. Позашкільні навчальні курси релігії, вірменської мови та культури організовувала у своїх храмах вірменська громада, в середовищі чеської етнічної групи культурно-освітню діяльність провадило товариство «Чеська бесіда» [18, с. 143].

Частка польського уряду у фінансуванні шкільництва була дуже малою. Відповідно до звіту львівського воєводи, на школи Львова у 1931–1932 рр. скеровувалося лише 5,3 % бюджету, у 1932–1933 рр. – 5,4 %, а в 1934–1935 рр. – 5 %; на школи у повітах Львівського воєводства ще

менше – від 0,4 – до 0,7 % бюджету. Саме тому сотні тисяч дітей національних меншин опинилися поза народними школами з рідною мовою навчання [12, с. 242].

Отже, у міжвоєнній Польщі під гаслами захисту державотворчих інтересів активно розгорнулася політика колонізації, спрямована головню на культурно-освітню сферу. Польська адміністрація, як видно на прикладі Львова, взявши курс на руйнування початкової освіти національних меншин, усіляко перешкоджала навчанню дітей рідною мовою, водночас розбудовуючи мережу польського шкільництва. Однак така освітня політика держави мала протилежні від очікуваних (об'єднання усіх громадян з державою) наслідки. Серед українців, євреїв і німців Львова прагнення до здобуття освіти рідною мовою лише міцніло. Населенню Львова вдалося зберегти свою самобутність значною мірою завдяки діяльності приватних національних народних шкіл.

Список використаних джерел

1. Документи внешней политики СССР: в 24 т. – Т. 3: 1 июля 1920 г. – 18 марта 1921 г. / [под. ред. Г. А. Белова, Е. С. Гармаша, С. М. Майорова и др.]. – М.: Госполитиздат., 1959. – 702 с.
2. Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 179, оп. 1, спр. 189, арк. 124.
3. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 lutego 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w przedmiocie tymczasowego ustroju władz szkolnych na obszarze b. Galicji // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (далі – Dz.U.). – 1921. – Nr 16. – Poz. 97. – S. 222–226.
4. Traktat między Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi a Polską, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 roku // Dz.U. – 1920. – Nr 110. – Poz. 728. – S. 1933–1946.
5. Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 roku // Dz.U. – 1935. – Nr 30. – Poz. 227. – S. 497–508.
6. Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa // Dz.U. – 1932. – Nr 38. – Poz. 389. – S. 639–645.
7. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // Dz.U. – 1921. – Nr 44. – Poz. 267. – S. 633–658.
8. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o języku państwowym i języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych // Dz.U. – 1924. – Nr 73. – Poz. 724. – S. 1094–1095.
9. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. o języku urzędowania sądów, urzędów prokuratorskich i notariatu // Dz. U. – 1924. – Nr 78. – Poz. 757. – S. 1206–1207.
10. Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa // Dz.U. – 1924. – Nr 79. – Poz. 766. – S. 1212–1214.
11. Алексієвєць Л. М. Реформа шкільної освіти і розбудова вищої школи Польщі у міжвоєнний період (1918–1939 pp.) / Л. М. Алексієвєць // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – 2003. – Вип. 1. – С. 207–211.
12. Гетьманчук М. П. Між Москвою та Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918–1939 pp.): монографія / М. П. Гетьманчук. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2008. – 432 с.
13. Кавулич О. Проблема українського шкільництва крізь призму суспільно-політичних часописів Галичини міжвоєнного періоду (1919–1939) / О. Кавулич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття. – С. 543–547.
14. Лозинський Р. Етнічний склад населення Львова (у контексті суспільного розвитку Галичини) / Р. Лозинський. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 358 с.
15. Меламед В. Між двома Світовими війнами (1919–1939 р.) [Електронний ресурс] / В. Меламед // Незалежний культурологічний часопис «Ї». – 2008. – Ч. 52. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n51texts/melamed6.htm>.
16. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу / М. Семчишин. – 2-е вид. – К.: Фенікс, 1993. – 550 с.
17. Сіреджук П. Соціально-економічне становище і культурне життя німецької меншини Східної Галичини (20–30-ті роки XX ст.) / П. Сіреджук. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 752 с.
18. Чорній П. І. Етнічні групи Галичини міжвоєнного періоду (1919–1939 pp.): демографічні та етнокультурні процеси: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.05 / Чорній Петро Ігорович; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Інститут народознавства. – Львів, 2011. – 248 с.
19. Bonusiak A. Lwów w latach 1918–1939. Ludność – Przestrzeń – Samorząd / A. Bonusiak. – Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 2000. – 302 s.
20. Mauersberg S. Szkolnictwo powszechne dla mniejszości narodowych w Polsce w latach 1918–1939 / S. Mauersberg. – Wrocław, Warszawa, Kwaków: Wydawnictwo PAN, 1968. – 230 s.
21. Romer E. Polski stan posiadania na południowym wschodzie Rzeczypospolitej: referat wygłoszony na zebraniu obywatelskim we Lwowie 21. II. 1937 / E. Romer. – Lwów: Księgarnia «Książka», 1937. – 64 s.
22. Syrnok M. Ukraińcy w Polsce 1918–1939: Oświata i szkolnictwo / M. Syrnok. – Wrocław: Krynica Design Studio, 1996. – 186 s.
23. Szkoły Rzeczypospolitej Polskiej w roku szkolnym 1930–1931 / [pod red. M. Falskiego]. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, 1933. – 916 s.
24. Wróblewska U. Polityka oświatowa państwa polskiego wobec mniejszości narodowych, grup etnicznych i wyznaniowych zamieszkujących Kresy Wschodnie w II RP / U. Wróblewska // Nauka. – 2011. – Nr 2. – S. 109–124.

Оксана Руда

ПОЛИТИКА ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ В СФЕРЕ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ МЕЖВОЕННОГО ЛЬВОВА)

В статье освещена политика Второй Речи Посполитой в сфере начального образования, а также основные аспекты государственной образовательной политики по отношению к непольскому населению Галичины. Исследована международная и польская нормативно-правовая

база регулювання діяльності освітніх закладів Польщі. Охарактеризовані основні тенденції розвитку народних шкіл Львова міжвоєнного періоду. Показано, що політика колонізації обумовила розвиток мережі польських шкіл, призначених прививати ученикам польський національний дух. Зазначено, що в умовах політики колонізації, українське, німецьке та єврейське населення Львова створювало та розвивало приватні національні початкові навчальні заклади. Розвиток приватної школи дозволив національним меншинам Львова зберегти свою самобутність.

Ключеві слова: освітня політика, національні меншини, народні школи, Друга Річ Посполита, політика колонізації.

Oksana Ruda

POLITICS OF THE SECOND POLISH REPUBLIC IN THE SPHERE OF PRIMARY EDUCATION (ON THE EXAMPLE OF INTERWAR LVIV)

The article discusses the Second Polish Republic policy in primary education, as well as key aspects of the state educational policy in relation to the non-Polish population of Galicia. The article studies international and Polish legal and regulatory framework that regulated activities of primary schools in Poland. It describes the main trends in the development of public schools in Lviv during the interwar period. It is shown that policy of polonization has led to development of the Polish schools network designed to instill the Polish national spirit into students. It is noted that under conditions of polonization policy, the Ukrainian, German and Jewish population of Lviv created and developed private national primary education. Development of private schools allowed national minorities to preserve their identity in Lviv.

Key words: educational policy, national minorities, national teaching, Second Polish Republic, politics of polonization.

УДК 94 (4) «1918/1939»

Роман Масик

ПРОБЛЕМА НЕЛЕГАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ В ОБГОВОРЕННЯХ ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВОЇ ПАЛАТИ У ЛЬВОВІ

Розглянуто проблему нелегальної торгівлі у міжвоєнній Польщі. Визначено характер її способи зайняття такою діяльністю. Акцентовано на обговореннях проблеми незаконної торгівлі у Промислово-торговій палаті у Львові, яка була представником господарського середовища Східної Галичини перед органами влади. Продемонстровано шляхи вирішення цього питання, які пропонував цей орган економічного самоврядування. Зазначено, що у міжвоєнній Польщі не вдалося вирішити проблему нелегальної стихійної торгівлі, але зуміли укласти законодавство, яке забезпечувало боротьбу з недобросовісною конкуренцією.

Ключові слова: Промислово-торгова палата, нелегальна торгівля, недобросовісна конкуренція, Львів, міжвоєнний період.

Врегулювання проблеми нелегальної торгівлі дуже цікавило торгові кола міжвоєнної Польщі. Солідні купці втрачали прибутки через діяльність нелегальної вуличної і мандрівної торгівлі, порушення торговельних правових норм.

Своєю чергою держава, визначаючи засади торгової політики радилася з органами економічного самоврядування. Представницькими інституціями торгового середовища у міжвоєнній Польщі були промислово-торгові палати (далі – ПТП). Їх заснували на польських землях ще в середині XIX ст. ПТП продовжили працю у міжвоєнний період. Фактично вони стали органами, які пов'язували промислово-торгові кола з урядом; представляли це середовище на державному рівні, проводили реєстр підприємств, формували позицію промислових і торгових кіл щодо офіційної економічної політики та ін. [1, s. 31–34; 2, s. 11, 65–66; 3, s. 12; 4, s. 10, 14]. Одна з ПТП працювала у Львові (заснована в 1850 р.) й представляла промисловців і торговців Східної Галичини, а в окремі роки й Волині.

Проблема нелегальної торгівлі у міжвоєнній Польщі мало вивчена в історіографії. Питання економічної історії Східної Галичини майже не розробляються у сучасній українській історичній науці. Вітчизняні дослідники переважно звертаються до економічної історії здебільшого у контексті політичної чи соціальної історії, вивчаючи минувшину економічного руху і господарських інституцій. У польській історіографії ці питання майже не вивчалися. Проблема нелегальної торгівлі у